

Joan Fuster, apte, «cum laude»

/ Jordi Vicent

Fuster, doctor, patint

Joan Fuster i Ortells, 62 anys, de Sueca, l'intel·lectual valencià més decisiu del nostre temps, per poder ser professor de ple dret de la Universitat de València, va llegir el dia 17 de juliol el treball d'investigació, un altre, que ha destil·lat els darrers nou mesos. Heus ací una possible crònica de l'esdeveniment.

V. MARTI

Preludi del dia incandescent que insistirà a abaltir-nos, Sueca apareix difuminada en una boirina color rovell d'ou. L'expandida mola del Convent de Sales s'imposa, malgrat tot. A banda i banda de la decidida, per la Ribera, carretera València-Alacant, el verd endolat dels tarongers i el verd metàl·lic de l'arròs. A les vuit d'aquest matí, horari solar, d'un altre incendiari juliol, la *Ciutat Arrossera d'Espanya*, segons proclama una taxativa placa municipal, és un enorme poble, embolcallat de baf, assetjat pel verd, no sé si ben bé espanyol.

Digne de l'enuig d'Orfeu, Fuster dorm poc. Avui, dia de la lectura de la tesi que el farà administrativament doctor, si tot va bé, encara s'ha despertat més enjorn: abans de les sis, que són les quatre. *Hi ha dies que una mica de son, només una mica de son, et fa feliç.* Josep Palàcios, que en té clau, obri el portal 7 del carrer de Sant Josep, tot cridant «Són les deu, són les deu». Ix Fuster de la seua cambra, amb pantalons de pijama blaus, jaqueta precipitada al muscle, cabells escarotats. «¿Has vingut a peu?», m'etziba en guipar-me. «Bon dia», faig jo. Se'n torna cap endins amb un conat de mitja rialla als llavis, dissimulant decorosament.

Aprofite l'espera per follejar el manuscrit trobat en un convent de València; l'estudi filològic del qual és la tesi que a les dotze (¿o potser a la una?) presentarà el nostre flamant doctorand a la Facultat de Filologia de la Universitat de València. El còdex és de pergami; les lletres, gòtiques; la cal·ligrafia, endimoniada. No porta nom, i

Extracte d'un extracte «Les constitucions del convent de Sant Josep»

J. F.

El tema de la tesi és l'estudi i la transcripció d'un manuscrit que conté la traducció catalana de la Regla de sant Agustí i les Constitucions d'un convent de monges de la Correja. Aquest manuscrit procedeix del monestir de Sant Josep, de València, i podem datar-lo entorn del 1550. A banda l'interès que té com a document d'idioma, el text constitueix una dada nova per a la reconsideració de la història lingüística del País Valencià, en el període anomenat «la Decadència» (segles XVI-XVII).

Hem dividit la nostra exposició en tres parts. La primera abraça els plantejaments generals que el manuscrit suggereix: una revisió del concepte de «Decadència», bàsicament literari, que caldria transposar a la història social de la llengua catalana en uns termes distints; la importància d'un fenomen monacal tan decisiu com fou la intenció de «reforma» disparada pels Reis Catòlics i sostinguda pels seus successors, importància que va més enllà de l'àmbit de la història de la llengua; finalment, una recapitulació de les notícies bibliogràfiques i arxivístiques que hem pogut aconseguir sobre l'Orde de sant Agustí, a València, concretament de la rama femenina. La segona part s'ocupa de la descripció del manuscrit: de les seues particularitats paleogràfiques, de contingut, i les lingüístiques, en la mesura que mereixen una atenció específic-

ca, és a dir, comparativa respecte a d'altres escrits valencians —en català— de l'època. La tercera part és la transcripció del còdex.

La noció de «Decadència», historiogràficament centrada en la literatura, l'hem confrontada amb el procés de «castellanització», a fi de distingir l'episodi culte, i de no confondre'l amb l'evolució dels sectors socials que no «llegien».

Pel conducte de la predicació i de les «farses», el castellà penetra en l'àrea del català d'una manera directa i cominant. La «reforma» dels mendicants, anterior i posterior al segle XVI, però fonamentalment aflictiva en els XVI, no és una anècdota, al País Valencià. Comportà una invasió de frares castellans, doctes i amenaçadors, enviats pels Catòlics —tots els Felips inclosos—, que, volent-ho o sense voler, intimidaven convents i parròquies.

La descripció del còdex, tan materialment com pel contingut i per algunes peculiaritats lingüístiques, és la matèria de la segona part de la tesi.

Més que no pas unes eventualitats locals de morfologia o de lèxic, el que hem subratllat és el fet històric-lingüístic del català en un convent de monges a la València del 1550, anterior a la «reforma» agustina de Felip II, el 1569, però en un món municipalment castellanitzat. Les deduccions possibles ja no són qüestió d'una tesi acadèmica.

Fuster proposa el de «Regla i Constitucions del Monestir de Sant Josep». Ni artísticament ni paleogràficament, segons sembla, no és res de l'altre món, però té una miniatura inicial i unes caplletres gens desdenyables. El patracol,

mer el vaig gravar a mitges» comenta, quan torna, ja vestit de Fuster. Endiu-menjat i paradoctor, però Fuster. L'americana, seriada i italiana, amb trenat de ratlles, com si fos de reixeta, oculta els elàstics subjectadors dels panta-

El doctor Fuster i el rector Lapiedra

/ Jordi Vicent

en català del XVI, regulador de la vida monàstica de monges agustines, inèdit, incomplet, és una delícia decorativista per a un profà com jo. Palàcios m'ajuda a confegir un paràgraf que exhorta les germanes a no abusar del menjar, pobres.

Mentrestant, part dedins de la casa, se sent un cant familiar i encoratjador: «Era el vídeo de Raimon, en tinc dos, perquè el pri-

lons de tergal d'un blau sofer. La camisa, del mateix to opac general, una aleta de coll enlaire, l'altra, semada. Posat el coll de camisa al seu lloc, continua descorbatat. «Agarraràs la pallola», pronostica Josep, impressor, escriptor i amic.

Cau un sol que ascla el cotxe del matrimoni Palàcios, i com que som modestos, sabem que no podem fer-hi res i, gota a

gota, ens dessuquem. Marxem cap a València per la carretera del Perellonet, després de trampejar els esventrats carrers de Sueca «tot cul per amunt». Per bé que Fuster no acaba d'encertar del tot el cigarret a mig consumir dintre del cendrer, potser els innumbrables bonys d'aquest camí asfaltat i costaner en són la causa. Àngela, dona de Josep, ens indica les obres que estan desfent la caseta d'estiueig —dues portes, davant i darrere— de la seua infància. El doctorand fuma sense treva, eixugat de paraules.

La nostra arribada a la Facultat coincideix amb la del doctor Badia i Margarit, rector de la Universitat de Barcelona, cordial, espigat, angulós, tern impecable, encorbatat. Fuster travessa Blasco Ibanez amb la mà preparada per saludar-lo, agràit, com si el sorprengués la presència del president del seu tribunal de tesi. No tarda a sorgir el doctor Vidal Alcover, cabells blancs, *niki* blanc desbocat per baix, veu més aviat rogallosa, catedràtic de la Universitat de Tarragona, mallorquí. «¿En què consisteix aquesta broma?» li demana, afligit per la imminència del ritual acadèmic, Fuster.

Com hem estat els primers a arribar, ens hem trobat amb el Departament de Lingüística Catalana tancat. Desfem el laberíntic camí que ens duu carrera dreta cap al bar. A mitjan correguda, però, en un cantó del vestíbul, Fuster és parat pel seu director de tesi, doctor Ferrando, d'aspecte esportiu i platger, que puja ara diligent per acabar d'enllestir tot el paperam burocràtic.

Al bar, ja hi és Vicent Ventura, periodista, pretesament jubilat, *polo* blau virginal, davall del qual es

/ Jordi Vicent

Entre el públic, algunes de les biografies almogàvers més dignes d'aquest país

delaten la panxa esfèrica i els elàstics funcionals: «Fuster en gasta, perquè està tan prim que, si no, se li esmunyirien els pantalons cap avall. Jo en gaste perquè, ventripotent com sóc, no puc portar corretja, o no puc cordar-la o m'ofega», m'explica, rioler, arrufant de tant en tant tota la cara, fent ballar-hi les ulleres. Ventura, davant d'un café del temps (?), li assenyala un exemplar de la tesi enquadernada, preguntant a l'autor; «¿Això és l'obra?». «Hi ha un altre tom» li respon el seu amic Fuster, afegint-hi: «encara massa llarga. Haurien de ser de quinze planes, com abans». A Vicent, li havien semblat prou i massa, des de bon començament. Membres del Departament al qual s'adscriurà, si tot va bé, el futur doctor, i el

director d'EL TEMPS, són testimonis del rosegador dubte que tortura tot bon aspirant al doctorat: «¿Serà, o no ho serà, prou grossa?».

Ni a les dotze ni a la una, a quarts de dotze, tot el seguici fem via cap al saló de graus, lloc de la cita. Té, Fuster, un caminar primparat i fràgil, amb un cert desmadeixament encarcerat. Els múscles, sobretot, graviten cap al centre de la terra. També hi és la pena. *Fa pena ser alt quan els altres són d'estatura tímida*. No és un avanç entusiàstic. Voluntariós, això sí. La doctora Badia l'espera en un despatx anterior. («No vos preocupeu per la Badia, arribarà a l'hora. S'ho troba fet això de venir en cotxe des de Barcelona».) La jove catedràtica de la Universitat de Mallorca, la Sà-

via d'en Barnils, transporta un vestit folgat de morat militant, i el rep amb un somriure de mitja lluna. Com, així mateix, hi és el doctor Pérez Muntaner, secretari del tribunal, la barra de jurats és completa, constata, potser, Fuster.

Els tres minuts i mig que Aitana dedicarà a l'acte impliquen la tumultuosa ocupació del sever salónet per part de tot de cables, especialistes i la càmera. Els butacons, negres. Negres, brunyides i sòlides, les taules de fusta. Sobreix una tarima de moderada prosopopeia. Reconeix entre el públic que va omplint la cambra algunes de les biografies almogàvers més dignes d'aquest país. I filòlegs en potència o en acte. I els integrants més representatius de l'equip de govern de la Universitat de València, el rector Lapiedra, al capdavant. Amics, coneguts, saludats. No tots, ni de bon tros. La convocatòria, per voluntat de la víctima, ha estat mig clandestina.

Hi entra el tribunal, seguint de lluny la litúrgia consagrada. S'instal·len, sobris, dalt l'estrada. Fuster, baix, prop, un punt encollit. Gran desconcert entre la tribu d'Aitana. Fuster, sembla, no s'ha as-

«S'obre la sessió de la lectura de la tesi presentada pel senyor Joan Fuster i Ortells», anuncia la greu veu del doctor Badia i Margarit. La veu pàl·lida de l'aspirant comença a enfilarse eeeemmh mi-

Carmelina Sánchez-Cutillas, escriptora, d'Altea. Fa pauses fumatòries breus, usades per palpejar minuciosament el cigarret apagat, brandat, a voltes.

Els components del jurat fan fila d'estar satisfets amb allò que conta el doctorand, i la doctora Badia pren notes. Nosaltres parrem l'orella. Ventura s'en-gipona un pàmpol amb la mà dreta. Ernest Garcia, indecís, trau el cap per la porta demanant encara

estudiades per una alumna seva. Ferrando llegeix unes línies laudatòries, esmentant tot passant l'Alcover-Moll-Sanchis Guarner. Badia i Margarit, que ja ha lliurat al doctorand, fa uns mesos, el doctorat *honoris causa* per la Universitat de Barcelona, parla ara de doctor *laboris causa*, de doctorats acadèmics autumnals, i fins i tot li formula l'amable retret de valorar que la segona part de la tesi no explota a fons les seves fèrtils possibilitats.

Fuster escolta interessat, educat, per si de cas

/ Jordi Vicent

segut on calia que s'assegués. Deixant ben clar que allí l'únic que havia anat a patir era ell, el doctorand, estrany a l'incident, canvia de seient. Els fotògrafs, àgils, fan el seu fet sense donar massa quefer. *Et fan una foto, la mires i penses: «Sort que és provisional! Quina imprudència, deixar-te retratar».*

llor del que era previsible, donades les circumstàncies. Va prenent progressiva consistència, mai no estridència, a mesura que esdevé més i més intoxicada de nicotina. Fuma Fuster com un carreter, si és que encara en queden i fumen, a desgrat de la precarietat de la flama de l'encenedor daurat que li va regalar

«No em trobe trist, em trobe vell, xiqueta»

més excuses que de natural. L'aire condicionat és discret i la filòloga Cantavella el vigoritza aventant-se amb una participació de boda. El ponent clou el seu condensat parlament. Fica els apunts en la carpeta escolar que gasta, anacrònica, passa les gometes, i somriu, traïdor, amb els ulls lluents i amb aquelles celles einstenianes. *Ser vell i somriure no deixa de ser una traïció. ¿Vol dir, doctor?*

El president concedeix la primera paraula a la mesa. Pérez Muntaner denuncia en la seua intervenció l'anormal estat de coses possibilitador que ell puga estar-hi examinant Fuster. Vidal Alcover, al seu torn, felicita la Universitat de València pel fitxatge: tocava fer-ho. Lola Badia li agraeix les hipòtesis de treball, les suggerències metodològiques, la tria d'una tesi amb toc feminista, que, més encara, li ha estat d'allò més útil per entendre millor unes cartes d'Estefania de Recasens, filla d'Hipòlita Roís de Liori, dames del Sis-cents,

Mentre el jutjat desgrana les seues consideracions, Fuster baralla, entre extracció i xamada, els dos paquets de tabac que tragina tothora. Kool mentolat, el verd. Roig, obvi, el Winston. Això no obstant, no perd paraula, interessat, educat, per si de cas. De cas, cap. Pocs minuts han estat suficients per a la deliberació del tribunal. El president, després d'advertir-nos que la nova terminologia diriment és apte, o no apte, i que l'apte pot ser *cum laude*, fa públic el veredict. Joan Fuster i Ortells, doctor *cum laude* per la Universitat de València. Alleugerit, encaixa amb el tribunal, tot començant per Lola Badia.

Ja en el corredor, entre felicitacions, creua un «No s'acabava mai» relaxat amb un «Deixa que bese el nòvio» d'Empar Ferrer, actriu. I a una pregunta d'una atabalada periodista del *Levante* contesta amb un «No em trobe trist, em trobe vell, xiqueta». I torna a somriure, traïdor, el novençà professor de la Universitat de València.